Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

15. november 2018*

»Præjudiciel forelæggelse – ligebehandling af alle uanset race eller etnisk oprindelse – direktiv 2000/43/EF – artikel 3, stk. 1, litra g) – anvendelsesområde – begrebet »uddannelse« – en privat fonds tildeling af stipendier, der skal støtte forsknings- eller studieprojekter i udlandet – artikel 2, stk. 2, litra b) – indirekte forskelsbehandling – tildeling af stipendier betinget af, at den første juridiske statseksamen (*Erste Juristische Staatsprüfun*g) er bestået i Tyskland«

I sag C-457/17,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Bundesgerichtshof (forbundsdomstol, Tyskland) ved afgørelse af 1. juni 2017, indgået til Domstolen den 31. juli 2017, i sagen

Heiko Jonny Maniero

mod

Studienstiftung des deutschen Volkes eV,

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling),

sammensat af vicepræsidenten, R. Silva de Lapuerta, som fungerende formand for Første Afdeling, og dommerne A. Arabadjiev (refererende dommer), E. Regan, C.G. Fernlund og S. Rodin,

generaladvokat: E. Sharpston,

justitssekretær: fuldmægtig R. Șereș,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 30. maj 2018,

efter at der er afgivet indlæg af:

– Heiko Jonny Maniero ved Rechtsanwälte S. Mennemeyer, P. Rädler og U. Baumann,

– Studienstiftung des deutschen Volkes eV ved Rechtsanwalt E. Waclawik og professeur de droit G. Thüsing,

– den tyske regering ved T. Henze, M. Hellmann og E. Lankenau, som befuldmægtigede,

– Europa-Kommissionen ved D. Martin og B.-R. Killmann, som befuldmægtigede,

* Processprog: tysk.

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 11. september 2018,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 2, stk. 2, litra b), og artikel 3, stk. 1, litra g), i Rådets direktiv 2000/43/EF af 29. juni 2000 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset race eller etnisk oprindelse (EFT 2000, L 180, s. 22).

2 Denne anmodning er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem Heiko Jonny Maniero og Studienstiftung des deutschen Volkes eV (tysk akademisk stipendiefond, herefter »fonden«) vedrørende et søgsmål med påstand om, at den forskelsbehandling, som Heiko Jonny Maniero hævder at være blevet udsat for på grund af sin alder eller sin oprindelse, bringes til ophør eller forbydes.

Retsforskrifter

EU-retten

3 Følgende fremgår af 12. og 16. betragtning til direktiv 2000/43:

»(12) For at sikre udviklingen af demokratiske og tolerante samfund, hvori alle kan deltage uanset race eller etnisk oprindelse, bør foranstaltninger til bekæmpelse af forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse række videre end adgang til lønnet eller selvstændig beskæftigelse og dække områder som uddannelse, social beskyttelse, herunder social sikring og sundhedspleje, sociale goder, adgang til og levering af varer og tjenesteydelser.

[…]

(16) Det er vigtigt at beskytte fysiske personer mod forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse. […]«

4 Dette direktivs artikel 2 med overskriften »Begrebet forskelsbehandling« bestemmer i stk. 1 og 2:

»1. I dette direktiv betyder princippet om ligebehandling, at ingen må udsættes for direkte eller indirekte forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse.

2. I henhold til stk. 1

[…]

b) foreligger der indirekte forskelsbehandling, hvis en tilsyneladende neutral bestemmelse, betingelse eller praksis vil stille personer af en bestemt race eller etnisk oprindelse særlig[t] ufordelagtigt i forhold til andre personer, medmindre den pågældende bestemmelse, betingelse eller praksis er objektivt begrundet i et legitimt mål, og midlerne til at opfylde det er hensigtsmæssige og nødvendige.«

5 Direktivets artikel 3 med overskriften »Anvendelsesområde« fastsætter i stk. 1:

»Inden for de beføjelser, traktaten tillægger [Den Europæiske Union], finder dette direktiv, for så vidt angår både den offentlige og den private sektor, herunder offentlige organer, anvendelse på alle personer for så vidt angår

[…]

g) uddannelse

[…]«

Tysk ret

6 Direktiv 2000/43 er gennemført i den tyske retsorden ved Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (den almindelige lov om ligebehandling) af 14. august 2006 (BGBl. 2006 I, s. 1897, herefter »AGG«).

7 AGG's § 1 med overskriften »Lovens formål« har følgende ordlyd:

»Denne lov har til formål at forhindre eller afskaffe forskelsbehandling på grund af race, etnisk oprindelse, køn, religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.«

8 AGG's § 2 med overskriften »Anvendelsesområde« fastsætter følgende i stk. 1:

»Forskelsbehandling som følge af en af de grunde, der er nævnt i § 1, er forbudt efter denne lov for så vidt angår:

[…]

7) uddannelse.«

9 AGG's § 3 med overskriften »Definitioner« fastsætter i stk. 1 og 2:

»1. Der foreligger direkte forskelsbehandling, når en person af en af de grunde, der er nævnt i § 1, behandles ringere end en anden, der befinder sig i en tilsvarende situation, bliver, er blevet eller ville blive behandlet. […]

2. Der foreligger indirekte forskelsbehandling, hvis en tilsyneladende neutral bestemmelse, betingelse eller praksis af en af de grunde, der er nævnt i § 1, vil stille nogle personer særligt ufordelagtigt i forhold til andre personer, medmindre den pågældende bestemmelse, betingelse eller praksis er objektivt begrundet i et legitimt mål, og midlerne til at opfylde det er hensigtsmæssige og nødvendige.«

10 AGG's § 19 med overskriften »Forbud mod forskelsbehandling i civilretlige forhold« fastsætter følgende i stk. 2:

»Forskelshandling på grund af race eller etnisk oprindelse er derudover også ulovlig ved stiftelse, gennemførelse eller ophør af andre civilretlige forhold som omhandlet i § 2, stk. 1, nr. 5-8.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

11 Heiko Jonny Maniero er en italiensk statsborger, som er født og har bopæl i Tyskland. I 2013 erhvervede han ved Heybusak Universitet i Yerevan (Armenien) den akademiske grad »Bachelor of Laws«.

12 Fonden er en forening, der er registreret i Tyskland, hvis formål er, navnlig ved tildeling af stipendier, at fremme universitetsuddannelse for unge mennesker, hvis høje videnskabelige eller kunstneriske begavelse og hvis personlighed giver grund til at forvente særlige præstationer i almenhedens tjeneste.

13 Ved e-mail af 11. december 2013 anmodede Heiko Jonny Maniero fonden om oplysninger om betingelserne for at blive tildelt et stipendium inden for rammerne af et program under fonden benævnt »Bucerius Juris« (herefter »Bucerius Jura-programmet«), der tilsigter at støtte forskningsprojekter eller jurastudier i udlandet.

14 Ved e-mail af 17. januar 2014 informerede fonden Heiko Jonny Maniero om, at tildelingen af et stipendium krævede, at den første juridiske statseksamen (*Erste Juristische Staatsprüfung*) var bestået.

15 Ved e-mail af samme dato svarede Heiko Jonny Maniero fonden, at den universitetsgrad, som han havde erhvervet i Armenien efter fem års studier, kunne sammenlignes med den anden juridiske statseksamen (*Zweite Juristische Staatsprüfung*), da den i dette tredjeland kvalificerede ham til at beklæde et dommerembede og til at virke som advokat. Han tilføjede, at betingelsen for at blive tildelt et stipendium inden for rammerne af Bucerius Jura-programmet kunne være i strid med det almindelige ligebehandlingsprincip, eftersom den udgjorde en forskelsbehandling på grundlag af etnisk eller social oprindelse.

16 Heiko Jonny Maniero indgav ikke inden for den frist, der var fastsat herfor, en ansøgning om at blive tildelt et stipendium inden for rammerne af det nævnte program. I en efterfølgende korrespondance med fonden gjorde Heiko Jonny Maniero gældende, at fondens afvisende holdning havde afholdt ham fra at ansøge.

17 Heiko Jonny Maniero anlagde et søgsmål mod fonden med påstand om, at denne blev tilpligtet at ophøre med og forbyde forskelsbehandlingen på grund af hans alder eller hans oprindelse, om betaling af 18 734,60 EUR og om, at det blev fastslået, at den var forpligtet til at betale ham yderligere erstatning og renter for rejseudgifter.

18 Da de tyske retter i første instans og i appelinstansen ikke gav Heiko Jonny Maniero medhold, iværksatte denne *revisionsanke* ved Bundesgerichtshof (forbundsdomstol, Tyskland).

19 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at sagens afgørelse i første omgang afhænger af, om en registreret forenings tildeling af stipendier til støtte af forsknings- eller studieprojekter i udlandet er omfattet af begrebet »uddannelse« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra g), i direktiv 2000/43. I denne henseende har Bundesgerichtshof (forbundsdomstol) anført, at Europa-Kommissionens forslag, som lå til grund for dette direktiv, henviste til »uddannelse, herunder legater og stipendier, hvilket dog ikke tilsidesætter, at det er medlemsstaterne, der har ansvar for indholdet og opbygningen af uddannelsessystemerne og for deres kulturelle og sproglige mangfoldighed«. Den forelæggende ret har således rejst spørgsmålet om, hvorfor alene ordet »uddannelse« blev bibeholdt i sidste ende.

20 Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende, afhænger sagens afgørelse for det andet desuden af, om betingelsen om ved tildelingen af disse stipendier at have bestået den første juridiske statseksamen udgør en indirekte forskelsbehandling som omhandlet i artikel 2, stk. 2, litra b), i direktiv 2000/43 af en EU-borger, der har bestået en tilsvarende eksamen uden for Unionen, når valget af eksamensstedet ikke på nogen måde hænger sammen med den berørtes etniske oprindelse, og den berørte, der har sin bopæl i Tyskland, og som behersker det tyske sprog flydende, ville have haft mulighed for at studere jura i Tyskland og aflægge den første juridiske statseksamen dér.

21 Som Heiko Jonny Maniero har gjort gældende, ville en sådan betingelse ganske vist føre til, at personer med udenlandsk etnisk oprindelse, der har en tilsvarende eksamen erhvervet i udlandet, stilles ufordelagtigt, såfremt disse i det mindste ikke med lethed havde kunnet studere i Tyskland.

22 Bundesgerichtshof (forbundsdomstol) er imidlertid i tvivl om, hvorvidt Heiko Jonny Maniero tilhører en sådan ugunstigt stillet gruppe. Ifølge denne ret taler han nemlig for det første perfekt tysk, bor i Tyskland og kunne således uden vanskeligheder studere i denne medlemsstat. Hans valg om at tage eksamen i Armenien havde desuden ingen forbindelse med hans etniske oprindelse.

23 For det andet har den forelæggende ret anført, at udtrykket »forskelsbehandling på grund af etnisk oprindelse«, der er omhandlet i artikel 1 og i artikel 2, stk. 1, i direktiv 2000/43, således som det følger af præmis 60 i dom af 16. juli 2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria (C-83/14, EU:C:2015:480), finder anvendelse, uden at der skal sondres mellem, om den pågældende foranstaltning berører personer, der er af en vis etnisk oprindelse, eller om den berører personer, der, uden at være af denne oprindelse, sammen med førstnævnte personer stilles særligt ufordelagtigt som følge af denne foranstaltning.

24 Såfremt dette spørgsmål besvares bekræftende, opstår ifølge den forelæggende ret for det tredje spørgsmålet, om formålet med den uddannelsespolitik, som forfølges med Bucerius Jura-programmet, der ikke er tilknyttet kriterier, som er udtryk for forskelsbehandling, udgør en objektiv begrundelse som omhandlet i artikel 2, stk. 2, litra b), i direktiv 2000/43.

25 Ifølge opslagets indhold har Bucerius Jura-programmet med den støtte, som det giver til forsknings- eller studieprojekter i udlandet, til formål at hjælpe særligt kvalificerede kandidater, der har læst jura i Tyskland, med at opnå kendskab til udenlandske retssystemer, udlandserfaring og sprogkundskaber. Da dette formål ikke er tilknyttet noget kriterium, der er udtryk for forskelsbehandling, er den forelæggende ret af den opfattelse, at fondens praksis ikke er udtryk for indirekte forskelsbehandling.

26 Under disse omstændigheder har Bundesgerichtshof (forbundsdomstol) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er en registreret forenings tildeling af stipendier til støtte af forsknings- eller studieprojekter i udlandet omfattet af begrebet »uddannelse« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra g), i direktiv 2000/43[…]?

2) Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende:

Udgør det en indirekte forskelsbehandling af en ansøger som omhandlet i artikel 2, stk. 2, litra b), i direktiv 2000/43[…], når det i forbindelse med tildelingen af de i det første spørgsmål nævnte stipendier opstilles som en betingelse for at deltage, at man har bestået den første juridiske statseksamen i Tyskland, når ansøgeren, som er EU-borger, ganske vist har bestået en [tilsvarende] eksamen i et ikke-EU-land, uden at valget af dette eksamenssted hænger sammen med ansøgerens etniske oprindelse, men [denne][…] på grund af sin bopæl i Tyskland og flydende beherskelse af det tyske sprog på samme måde som en indlænding havde mulighed for at aflægge den første juridiske statseksamen efter et jurastudium i Tyskland?

Gør det i denne forbindelse en forskel, at stipendieprogrammet uden at være tilknyttet diskriminerende kriterier har som mål at formidle kendskab til udenlandske retssystemer, udlandserfaring og sprogkundskaber til kandidater fra jurastudiet i Tyskland ved at støtte et forsknings- eller studieprojekt i udlandet?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

27 Med det første spørgsmål har den forelæggende ret spurgt Domstolen, om artikel 3, stk. 1, litra g), i direktiv 2000/43 skal fortolkes således, at en privat fonds tildeling af stipendier til støtte af forsknings- eller studieprojekter i udlandet er omfattet af begrebet »uddannelse« som omhandlet i denne bestemmelse.

28 Som det fremgår af de sagsakter, som Domstolen råder over, bemærkes indledningsvis, at Bucerius Jura-programmet har som væsentligste formål at fremme adgangen til juridiske forsknings- eller studieprojekter på universiteter i udlandet ved at tildele deltagerne i programmet finansielle ydelser, der omfatter et månedligt fuldt stipendium på 1 000 EUR eller, såfremt studierne foregår i Storbritannien eller i De Forenede Stater, på 1 500 EUR, en engangsstartydelse på 500 EUR, refusion af rejseomkostninger samt et studiegebyrtilskud på højst 12 500 EUR, idet studiegebyrer dækkes fuldstændigt indtil 5 000 EUR, og for så vidt angår den andel, der ligger derover, med 50%.

29 Det skal følgelig undersøges, om begrebet »uddannelse« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra g), i direktiv 2000/43 omfatter adgang til uddannelse, og i bekræftende fald, om stipendier, såsom dem, der tildeles inden for rammerne af Bucerius Jura-programmet, kan være omfattet af dette begreb.

30 I denne henseende bemærkes, at da begrebet »uddannelse« ikke er defineret i direktiv 2000/43, bør fastlæggelsen af betydningen og rækkevidden af dette udtryk i henhold til Domstolens faste praksis ske efter dets sædvanlige betydning i almindelig sprogbrug, idet der skal tages hensyn til den kontekst, hvori det anvendes, og de mål, der forfølges med den lovgivning, som det udgør en del af (jf. analogt dom af 3.9.2014, Deckmyn og Vrijheidsfonds, C-201/13, EU:C:2014:2132, præmis 19 og den deri nævnte retspraksis).

31 Som generaladvokaten har anført i punkt 22 og 23 i forslaget til afgørelse, forstås ordet »uddannelse« i dets sædvanlige betydning i almindelig sprogbrug som omfattende de handlinger og de processer, hvorved bl.a. oplysninger, kendskab, opfattelser, holdninger, værdier, evner, kompetencer eller adfærd overføres eller erhverves.

32 Begrebet »uddannelse« omfatter ganske vist i sin sædvanlige betydning i almindelig sprogbrug uden tvivl juridisk forskning og juridiske studier på universiteter, som Bucerius Jura-programmet tilsigter at fremme adgangen til, men det skal konstateres, at dette begreb ikke i sig selv umiddelbart omfatter adgangen til uddannelse eller tildelingen af finansielle ydelser såsom de i hovedsagen omhandlede.

33 Hvad angår den lovgivningsmæssige sammenhæng, hvori begrebet »uddannelse« er anvendt, bemærkes herefter, at dette begreb fremgår af artikel 3 i direktiv 2000/43. Denne artikel vedrører dette direktivs materielle anvendelsesområde, hvis formål i overensstemmelse med dets artikel 1 er at fastlægge en ramme for bekæmpelse af forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse med henblik på at iværksætte princippet om ligebehandling i medlemsstaterne.

34 Hvad endelig angår de formål, der forfølges med dette direktiv, er det anført i 16. betragtning til direktivet, at det er vigtigt at beskytte fysiske personer mod forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse.

35 Hvad særligt angår det materielle anvendelsesområde for direktiv 2000/43 fremgår det af 12. betragtning til dette direktiv, at for at sikre udviklingen af demokratiske og tolerante samfund, hvori alle kan deltage uanset race eller etnisk oprindelse, bør foranstaltninger til bekæmpelse af forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse bl.a. dække områder som dem, der er opregnet i dette direktivs artikel 3, stk. 1 (dom af 12.5.2011, Runevič-Vardyn og Wardyn, C-391/09, EU:C:2011:291, præmis 41, og af 16.7.2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, præmis 40).

36 Som Domstolen allerede har fastslået, kan direktivets anvendelsesområde følgelig ikke defineres indskrænkende, henset til formålet med direktiv 2000/43 og karakteren af de rettigheder, som det tilsigter at beskytte, samt den omstændighed, at dette direktiv på det pågældende område blot udtrykker det lighedsprincip, der er en af EU-rettens almindelige grundsætninger, og som er anerkendt i artikel 21 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (dom af 12.5.2011, Runevič-Vardyn og Wardyn, C-391/09, EU:C:2011:291, præmis 43, og af 16.7.2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, præmis 42).

37 Som generaladvokaten har anført i punkt 32 og 34 i forslaget til afgørelse, kræver en teleologisk fortolkning af begrebet »uddannelse« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra g), i direktiv 2000/43 for det første, at adgangen til uddannelse anses for at være et af begrebets væsentligste aspekter, eftersom der kun kan være tale om uddannelse, når der er adgang til den, og formålet med dette direktiv, som er at bekæmpe forskelsbehandling på området for uddannelse, kunne følgelig ikke nås, hvis det var tilladt at forskelsbehandle allerede ved adgangen til uddannelse.

38 For det andet skal de omkostninger, der er knyttet til deltagelsen i et forskningsprojekt eller et uddannelsesprogram, anses for at henhøre under komponenterne i adgangen til uddannelse, der er omfattet af begrebet »uddannelse«, da rådigheden over de nødvendige finansielle midler for deltagelsen kan være afgørende for adgangen til det nævnte projekt eller program.

39 Det skal følgelig lægges til grund, at finansielle ydelser i form af stipendier er omfattet af begrebet »uddannelse« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra g), i direktiv 2000/43, når der er en tilstrækkelig nær forbindelse mellem disse finansielle ydelser og deltagelsen i et specifikt forskningsprojekt eller uddannelsesprogram, der selv er omfattet af dette begreb. Dette er navnlig tilfældet, når disse finansielle ydelser er knyttet til potentielle ansøgeres deltagelse i et sådant forsknings- eller uddannelsesprojekt, ydelserne har til formål helt eller delvist at fjerne de potentielle finansielle hindringer for denne deltagelse, og de er egnede til at nå dette formål.

40 Med forbehold for den forelæggende rets efterprøvelse synes dette at være tilfældet for de i hovedsagen omhandlede stipendier, da disse synes helt eller delvist at kunne fjerne potentielle finansielle hindringer for deltagelsen i juridiske forskningsprojekter eller studieprogrammer på universiteter i udlandet, idet det bidrager til at gøre det muligt for de berørte ansøgere at overkomme de højere rejseudgifter og leveomkostninger, der skyldes flytningen til udlandet, og de studiegebyrer, der er knyttet til de nævnte forskningsprojekter eller uddannelsesprogrammer.

41 I modsætning til det som fonden og den tyske regering har gjort gældende, afsvækkes disse konstateringer hverken af betragtninger om tilblivelseshistorien for artikel 3, stk. 1, litra g), i direktiv 2000/43 eller af denne bestemmelses opbygning.

42 Som generaladvokaten har anført i punkt 43 i forslaget til afgørelse, viser tilblivelseshistorien for artikel 3, stk. 1, litra g), i direktiv 2000/43 nemlig for det første ikke entydigt, at fjernelsen under lovgivningsproceduren af ordene »herunder legater og stipendier, hvilket dog ikke tilsidesætter, at det er medlemsstaterne, der har ansvar for indholdet og opbygningen af uddannelsessystemerne og for deres kulturelle og sproglige mangfoldighed«, der fremgik af Kommissionens oprindelige forslag, som lå til grund for dette direktiv, havde været begrundet af EU-lovgivers vilje om at begrænse denne bestemmelses anvendelsesområde.

43 For det andet bemærkes, således som generaladvokaten har anført i punkt 44 og 45 i forslaget til afgørelse, at hverken den omstændighed, at artikel 3, stk. 1, i direktiv 2000/43 præciserer omfanget af de fleste af de begreber, der er opregnet deri, med supplerende oplysninger, eller det forhold, at erhvervsuddannelse udtrykkeligt er nævnt i dette direktivs artikel 3, stk. 1, litra b), kræver en restriktiv fortolkning af begrebet »uddannelse« som omhandlet i det nævnte direktivs artikel 3, stk. 1, litra g), der ville gå imod direktivets formål, som er anført i nærværende doms præmis 34-36.

44 På baggrund af samtlige ovenstående betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 3, stk. 1, litra g), i direktiv 2000/43 skal fortolkes således, at en privat fonds tildeling af stipendier til støtte af forsknings- eller studieprojekter i udlandet er omfattet af begrebet »uddannelse« som omhandlet i denne bestemmelse, når der er en tilstrækkeligt nær forbindelse mellem de tildelte finansielle ydelser og deltagelsen i disse forsknings- eller studieprojekter, der selv er omfattet af begrebet »uddannelse«. Dette er navnlig tilfældet, når disse finansielle ydelser er knyttet til potentielle ansøgeres deltagelse i et sådant forsknings- eller uddannelsesprojekt, ydelserne har til formål helt eller delvist at fjerne de potentielle finansielle hindringer for denne deltagelse, og de er egnede til at nå dette formål.

Det andet spørgsmål

45 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 2, stk. 2, litra b), i direktiv 2000/43 skal fortolkes således, at det forhold, at en privat fond, der er etableret i en medlemsstat, forbeholder tildelingen af stipendier, der skal støtte juridiske forsknings- eller studieprojekter i udlandet, ansøgere, som i denne medlemsstat har bestået en juridisk eksamen som den i hovedsagen omhandlede, udgør en indirekte forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse som omhandlet i denne bestemmelse.

46 I henhold til denne artikel foreligger der indirekte forskelsbehandling, hvis en tilsyneladende neutral bestemmelse, betingelse eller praksis vil stille personer af en bestemt race eller etnisk oprindelse særligt ufordelagtigt i forhold til andre personer, medmindre den pågældende bestemmelse, betingelse eller praksis er objektivt begrundet i et legitimt mål, og midlerne til at opfylde det er hensigtsmæssige og nødvendige.

47 Udtrykket »særlig[t] ufordelagtigt« som omhandlet i denne bestemmelse skal forstås således, at det betyder, at det navnlig er personer af en bestemt race eller etnisk oprindelse, der som følge af den omhandlede bestemmelse, betingelse eller praksis stilles i en ufordelagtig situation (jf. i denne retning dom af 16.7.2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, præmis 100, og af 6.4.2017, Jyske Finans, C-668/15, EU:C:2017:278, præmis 27).

48 Dette udtryk finder således kun anvendelse, hvis den foranstaltning, der hævdes at udgøre forskelsbehandling, fører til, at en særlig etnisk gruppe stilles i en ufordelagtig situation. Undersøgelsen af, om der foreligger ufordelagtig behandling, skal desuden ske specifikt og konkret i lyset af den pågældende gunstige behandling og ikke generelt og abstrakt (dom af 6.4.2017, Jyske Finans, C-668/15, EU:C:2017:278, præmis 31 og 32).

49 I det foreliggende tilfælde er det ubestridt, at den gruppe, der stilles gunstigt af fonden for så vidt angår tildeling af de i hovedsagen omhandlede stipendier, omfatter de personer, der opfylder betingelsen om at have bestået den første juridiske statseksamen, mens den gruppe, der stilles ugunstigt, består af alle de personer, der ikke opfylder denne betingelse.

50 I lighed med omstændighederne i den sag, der gav anledning til dom af 6. april 2017, Jyske Finans (C-668/15, EU:C:2017:278), skal det imidlertid konstateres, at der ikke er nogen oplysninger i de sagsakter, som Domstolen råder over, der gør det muligt at antage, at personer, der har en bestemt etnisk oprindelse, vil være mere berørt af den nævnte betingelse om at have bestået den første juridiske statseksamen end personer med anden etnisk oprindelse.

51 Det følger heraf, at en konstatering af, at der foreligger en indirekte forskelsbehandling på grund af denne betingelse, i hvert fald er udelukket.

52 Det følger heraf, at det andet spørgsmål skal besvares med, at artikel 2, stk. 2, litra b), i direktiv 2000/43 skal fortolkes således, at det forhold, at en privat fond, der er etableret i en medlemsstat, forbeholder tildelingen af stipendier, der skal støtte juridiske forsknings- eller studieprojekter i udlandet, ansøgere, som i denne medlemsstat har bestået en juridisk eksamen som den i hovedsagen omhandlede, ikke udgør en indirekte forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse som omhandlet i denne bestemmelse.

Sagsomkostninger

53 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

1) **Artikel 3, stk. 1, litra g), i Rådets direktiv 2000/43/EF af 29. juni 2000 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset race eller etnisk oprindelse skal fortolkes således, at en privat fonds tildeling af stipendier til støtte af forsknings- eller studieprojekter i udlandet er omfattet af begrebet »uddannelse« som omhandlet i denne bestemmelse, når der er en tilstrækkeligt nær forbindelse mellem de tildelte finansielle ydelser og deltagelsen i disse forsknings- eller studieprojekter, der selv er omfattet af begrebet »uddannelse«. Dette er navnlig tilfældet, når disse finansielle ydelser er knyttet til potentielle ansøgeres deltagelse i et sådant forsknings- eller uddannelsesprojekt, ydelserne har til formål helt eller delvist at fjerne de potentielle finansielle hindringer for denne deltagelse, og de er egnede til at nå dette formål.**

2) **Artikel 2, stk. 2, litra b), i direktiv 2000/43 skal fortolkes således, at det forhold, at en privat fond, der er etableret i en medlemsstat, forbeholder tildelingen af stipendier, der skal støtte juridiske forsknings- eller studieprojekter i udlandet, ansøgere, som i denne medlemsstat har bestået en juridisk eksamen som den i hovedsagen omhandlede, ikke udgør en indirekte forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse som omhandlet i denne bestemmelse.**

Underskrifter